

*В. П. Пшенична,
аспірант кафедри "Фінанси",
Донецький державний університет управління*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються вплив держави на інвестиційні процеси, аналізуються особливості формування та розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні, визначається необхідність державного регулювання інвестиційної діяльності та надаються пропозиції щодо покращення механізму реалізації державної інвестиційної політики.

The influence of the state for the investment process is investigated, the characteristics of the formation and the development of the mechanism's realization of Ukrainian state investment politics are analyzed, the necessity of the state regulation of the investment activity is defined and the ways for improving of the mechanism of the national investment politics are suggested in the article.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційна політика, державне регулювання, пріоритети інвестиційної політики, інвестиційна діяльність, інвестиційний клімат, інвестиційна інфраструктура.

ВСТУП

Досвід економічно розвинених країн переконливо свідчить, що в сучасних умовах позитивні економічні параметри вирішальним чином залежать від масштабів та якісного рівня інвестиційної діяльності. Динамічний та ефективний розвиток інвестиційного процесу є необхідною умовою для стабільного функціонування та розвитку економіки. Масштаби, структура та ефективність використання інвестицій визначає результати господарювання на різних рівнях економічної системи суспільства, стан, перспективу розвитку та конкурентоспроможність національного господарства.

Об'єктивна необхідність реалізації активної державної інвестиційної політики пояснюється потребою подолання вад ринкового саморегулювання та виконання економічних функцій держави. Державна

інвестиційна політика, визначення напрямів інвестиційної діяльності та інвестиційної стратегії держави мають формуватися з урахуванням досягнутого рівня економічного розвитку країни.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Головною метою дослідження є всебічний аналіз особливостей формування та розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики, дослідження методів державного впливу на інвестиційне середовище, виявлення основних проблем інвестиційних процесів у державі та розробка пропозицій щодо підвищення ефективності механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ

Проблема активізації інвестиційної діяльності на даному етапі роз-

витку країни є особливо актуальною для вітчизняних підприємств. Це зумовлено, насамперед, зношеністю основних фондів і відсталістю існуючих технологій, низьким рівнем ефективності використання матеріало-сировинних та енергетичних ресурсів і екологічною безпекою виробництва, потребою структурної перебудови господарського комплексу, необхідністю створення нових робочих місць.

Активізація інвестиційної діяльності можлива лише за умов ефективною інвестиційної політики держави, посилення впливу держави на інвестиційні процеси при збереженні ринкових свобод та стимулюванні приватних інвестицій.

Нагальність активізації інвестиційної діяльності можна проілюструвати схемою причинно-наслідкових зв'язків між інвестиціями та їх очікуваними наслідками рис. 1 [7, с. 50].

Аналізуючи сучасну економічну ситуацію та оцінюючи перспективу розвитку української економіки, стає питання про економічну роль держави та рівень її впливу на інвестиційні процеси в економіці. В економічній практиці різних країн розв'язання цього питання здебільшого залежить від офіційно прийнятої доктрини, тому що програми державного регулювання економікою, а також її інвестиційної сфери будуються на визначених теоретичних поглядах.

Сучасні механізми економічного регулювання виступають як синтез державних та ринкових методів, співвідношення яких визначає специфіка конкретної ситуації. В умовах соціально-економічної нестабільності збільшується роль державних методів економічного регулювання, при стійкому економічному розвитку зростає значення ринкових методів, у той час як держава зберігає за собою певні функції у сфері економічного і соціального регулювання [10, с. 702].

У загальному вигляді інвестиційна політика держави є важливою складовою її економічної політики, та являє собою комплекс взаємозв'язаних цілей та пріоритетів розвитку інвестиційної сфери, а також методів та інструментів їх реалізації [3, с. 18].

Розробка пропозицій щодо розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики можлива лише шляхом проведення аналізу законодавчої бази, державних програм інвестиційного розвитку, поточного стану інвестиційного клімату країни та джерел інвестиційних ресурсів, виділення проблемних питань залучення та ефективного використання інвестиційних ресурсів, знаходження методів їх подолання.

Рис. 1. Причинно-наслідкові зв'язки між інвестиціями та їх очікуваними наслідками

Основною метою управління інвестиційною діяльністю є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії та створення сприятливого інвестиційного клімату. У процесі реалізації цієї основної мети інвестиційне управління спрямоване на розв'язання таких найважливіших завдань [11, с. 119]:

- забезпечення високих темпів економічного розвитку країни за рахунок ефективної інвестиційної діяльності;
- створення високотехнологічного інвестиційного комплексу, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиційних товарах та послугах гідної якості;
- підвищення технічного рівня виробничого апарату;
- максимізація доходів від інвестиційної діяльності;
- мінімізація інвестиційних ризиків;
- знаходження шляхів прискорення інвестиційних програм;
- створення конкурентоспро-

можних експортних виробництв у обробних галузях виробництва, сільському господарстві, які будуть забезпечувати ефективні зовнішньоекономічні зв'язки України;

— забезпечення в країні фінансової стабільності в процесі здійснення інвестиційної діяльності, позитивних структурних змін в економіці, подолання диспропорцій, структурно-технічної незбалансованості економіки.

З урахуванням задач державної інвестиційної політики, загальними принципами політики держави в інвестиційній сфері мають бути [6, с. 59]:

- обґрунтованість, послідовність, публічність та передбачуваність державної інвестиційної політики;
- пріоритет державної підтримки стратегічно важливих для держави галузей, які забезпечують функціонування всього національного господарства, інноваційний прорив, розвиток соціальної інфраструктури, екологічну безпеку;
- відмову від практики над-

лишкового втручання в діяльність ринкового сектора, стимулювання залучення приватного капіталу для вирішення ключових задач соціально-економічного розвитку країни.

Для активізації інвестиційної діяльності в Україні необхідно провести комплекс дій загальноекономічного характеру. З урахування загальноекономічних задач державного регулювання інвестиційної діяльності, інвестиційна політика повинна бути націлена на остаточні результати приватної інвестиційної діяльності — збільшення випуску конкурентоспроможної продукції як на внутрішніх ринках, так і на зовнішніх. Регулювання інвестиційної діяльності на рівнях приватних підприємств повинно сприяти формуванню таких умов, коли вкладати кошти в реальний сектор економіки стане більш прибутковим, ніж в інші сфери діяльності.

Механізм державного регулювання інвестиційного процесу являє собою взаємодію форм, методів та інструментів впливу держави на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання (рис. 2) [7, с. 52].

У ринковому господарстві участь держави в інвестиційних процесах реалізується за двома загальними напрямками:

— в якості системотворчого інституту, що забезпечує інституціональну, нормативно-правову та економічну основу для усіх учасників інвестиційного процесу;

— в якості суб'єкта інвестиційної діяльності — інвестора, користувача інвестиціями — або у інших формах [10, с. 178].

Переважною для ринкової економіки є діяльність, яка пов'язана зі створенням сприятливого режиму для активізації приватного інвестування, тому що приватні інвестиції в економічному значенні вважаються більш ефективними, ніж державні. З приватними інвестиціями на підприємство приходять нові технології та методи керування. Тому створення максимально сприятливих умов для приватних інвестицій є важливим напрямом участі держави у інвестиційному процесі. Для цього держава має проводити активну інвестиційну політику, удосконалювати її законодавче забезпечення, використовувати податкові, бюджетні, грошово-кредитні та інші методи, які націлені на стимулювання та захист інвестицій, використовувати механізми створення сприятливих умов здійснення інвестиційних проектів у межах спеціальних умов здійснення підприємницької діяльності та інше.

Разом з тим, для основних життєзабезпечуючих виробництв, соціальної сфери, галузей, що мають

Рис. 2. Механізм реалізації державної інвестиційної політики

особливе суспільне значення, держава грає важливу роль — як безпосередній учасник інвестиційної діяльності, в процесі якої реалізуються державні інвестиційні програми. Державні інвестиції займають значне місце в галузях, від яких залежить національна безпека, здійснення структурних перетворень, розвиток стратегічно важливих виробництв та територій. За рахунок державних інвестицій підтримують перспективні дослідження, потенційно конкурентоспроможні сектори економіки з високими технологіями, а також галузі, які не можуть забезпечити швидко віддачу від вкладених коштів, але є важливими для досягнення суспільної мети.

До пріоритетів державної інвестиційної політики слід віднести ті напрями інвестування, дія ринкових факторів за якими не може дати результати, що співпадають с довгостроковими державними інтересами. Вони містять:

- імпортозамісне виробництво, у тому числі проекти за участю закордонних стратегічних інвесторів;
- глибоку переробку палива та сировини, які є складовими основи експорту;
- високотехнологічний сектор економіки;
- наукомісткі виробництва в галузі створення принципово нових матеріалів, засобів зв'язку (нанотехнологій) та інше;
- соціальну інфраструктуру некомерційного характеру — охорону здоров'я; освіту, науку, спорт, культуру, які не можуть розвиватися без прямої державної підтримки.

Методи державного регулювання інвестиційними процесами умовно можна розділити на: адміністративні, інституційні, економічні (рис. 3.)

Національні моделі державної інвестиційної політики в різних країнах формуються на основі взаємодії вказаних методів та інструментів регулювання. Всі ці моделі не є універсальними, але можуть бути ефективними лише за певних умов у конкретній економічній ситуації.

Аналіз світової практики інвестиційних процесів дає можливість виділити два типи державної інвестиційної політики: активну та пасивну. Пасивна державна інвестиційна політика передбачає застосування державою методів переважно правового та економічного характеру, причому обмежується безпосереднє адміністративне втручання в інвестиційні процеси до мінімуму. Активна інвестиційна політика полягає в тому, що держава широко застосовує всі види методів, а також сама виступає інвестором.

Рис. 3. Методи державного регулювання інвестиційними процесами

Інвестиції є основою перебудови сектора матеріального виробництва, а тому держава повинна застосовувати весь комплекс економічних, правових та адміністративних засобів для подолання негативної тенденції скорочення обсягів інвестицій та підвищення інвестиційної активності. Усі методи державного регулювання інвестиційної діяльності є взаємозв'язаними, а тому застосування їх не може бути довільним. Кожна модель державної інвестиційної політики є певним поєднанням заходів та відповідних державних інститутів, що розробляють та реалізують ці заходи. Відповідність організаційних форм і методів державного регулювання інвестиційною діяльністю залежить від стану розвитку ринкових відносин, структури економіки та конкретної економічної ситуації. Недостатнє врахування взаємовпливу різних заходів інвестиційної політики може суттєво обмежити їхню ефективність.

ВИСНОВКИ

Для вирішення зазначених проблем державна інвестиційна політика повинна чітко регулювати інвестиційні процеси у державі, при збереженні ринкових свобод, формуванні досконалого конкурентного середовища та підтримки стратегічно важливих галузей виробництва, що є не привабливими для приватного інвестора. В Україні повинні бути розроблені власні механізми не лише економічної, а й інвестиційної політики, які поєднували б окремо взяті механізми світового надбання та вітчизняну специфіку, за допомогою розвиненого механізму реалізації комплексної державної інвестиційної політики країни.

Література:

1. Бутник О. Розвиток регіональної фінансово-інвестиційної політи-

ки / О. Бутник // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — № 3. — С. 10—13.

2. Гладка У. Інвестиційна діяльність та її державне регулювання / У. Гладка // Регіональна економіка. — 2009. — № 2. — С. 49—55.

3. Захарін С. Інвестиційна політика в умовах переходу на модель сталого розвитку / С. Захарін // Проблеми науки. — 2005. — № 3. — С. 15—21.

4. Крейдич І. Державне регулювання інвестиційної діяльності / І. Крейдич // Економіка та держава. — 2007. — № 11. — С. 20—22.

5. Кудряшов В. Державна підтримка економічного зростання в Україні / В. Кудряшов // Фінанси України. — 2008. — № 9. — С. 48—49.

6. Марцин В. Стратегія розвитку інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 9(75). — С. 57—65.

7. Марцин В. Удосконалення державного регулювання інвестиційної діяльності в економіці України / В. Марцин // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 5(71). — С. 47—59.

8. Мортіков В. Інвестиції і зовнішні ефекти / В. Мортіков // Фінанси України. — 2007. — № 2. — С. 120—126.

9. Чергова Л., Назарчук М. Правове регулювання інвестиційної діяльності / Л. Чергова // Фінанси України. — 2005. — № 4. — С. 68—79.

10. Игонина Л. Инвестиции / Л. Игонина. — М.: Магистр, 2008. — 749 с.

11. Кондрашова М. Теоретичні основи формування державної інвестиційної політики // Держава та регіони (Серія: Державне управління). — 2008. — № 2. — С. 118—119.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2010 р.